

Välkommen till Näverkärr

Näverkärr längst ut på Härnäset i Lysekils kommun är ett naturreservat med kvalitéer utöver det vanliga, både vad gäller natur och kulturhistoria. Gården sägs ha anor ända sedan vikingatid och den värdefulla kustädellövs skogen med mycket sällsynta arter av lavar har troligen inte varit helt avverkad på åtskilliga hundra år. Ett flertal kulturhistoriska lämningar finns i området, bland annat spår efter ett fiskeläge från 1500-talets sillperiod. Namnet Näverkärr kanske kommer från att de numera uppodlade markerna väster om ädellövs skogen förr var ett fuktigt område med bland annat björk, där närboende hämtade näver.

I maj kommer många besökare till Näverkärr för att njuta av de vackra bestånden av gullviva. Men det variationsrika landskapet i Näverkärr är värt att besökas året om.

Storskog och alkärr

Kustädellövs skogen som växer längs bergskanten i nordöst kallas Storskogen och är den ur naturvårdssynpunkt mest värdefulla delen i reservatet. Skogen av alm, ask och ek

Karminspinnare, *Tyria jacobaeae*, på stånds, *Jacobaea vulgaris*.

utgör en mycket sällsynt rest av randskogar som förr var betydligt vanligare i Bohusläns kustnära delar. Många av de grovstammiga träden är över 200 år gamla och det kan tänkas att skogen inte varit helt avverkad sedan vikingatid, även om det vid flera tillfällen under århundradenas lopp varit nära att skogen tagits ned. Denna långa skogliga kontinuitet har gett förutsättningar för den närmast unika flora av lavar som påträffats här. Vid en inventering på 1980-talet noterades drygt 300 arter av lavar. 22 av dessa var nya för Bohuslän, en var ny för Sverige och två nya för Skandinavien. Åtskilliga av dessa arter är mycket små och kan enbart kännas igen av experter.

En relativt ovanlig lav som man kan få syn på i Storskogen är lunglaven. Den växer här och var på gamla grovbarkiga trädstammar. Lunglaven blir grönaktig i fuktigt tillstånd och är en bra indikator på ren luft. En annan lätt igenkänd lav som växer på grovstammig alm och ask är gulmjöl. Det ser ut som om någon pudrat träden med gult mjöl.

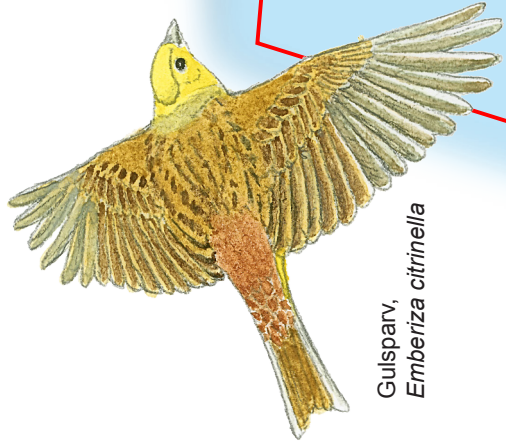
Buskskiktet i Storskogen är väl utvecklat med bland annat hassel, olvon och apel. I södra delen närmare berget ses en hel del småplantor av ask.

I april, innan lövverket slutit sig, blommar blåsippor, svalört och vitsippor utmed stigen i Storskogen. Snart breder också skogsbingeln ut sig, en konkurrenskraftig art med spetsigt ovala blad och små gulgröna vindpollinerade blommor. Majsmörblomma och gökärt kantar stigen under en promenad i maj. Enstaka exemplar av den oansenliga desmeknopen kan också påträffas.

Under sommaren ses mer skuggtåliga växtarter som häckvicker, humleblomster, nejlikrot och bredbladiga gräs, exempelvis lundslok, lundelm och den sällsynta långsvingeln.

Den frodiga lövskogen med buskar och snår är omtyckt av många fågelarter. Under våren hörs nötväcka, rödhake, koltrast, lövsångare och svarthätta, för att ta några exempel. Bland hackspettar ses gröngöling och större hackspett. De många håligheterna i de grovvuxna träden gör att även hålbbyggaren skogsduva trivs här. I de öppnare markerna ses exempelvis hämpling, grönfink och gulsparr. Mot bergen i väster har man ofta goda chanser att höra göken i maj-juni.

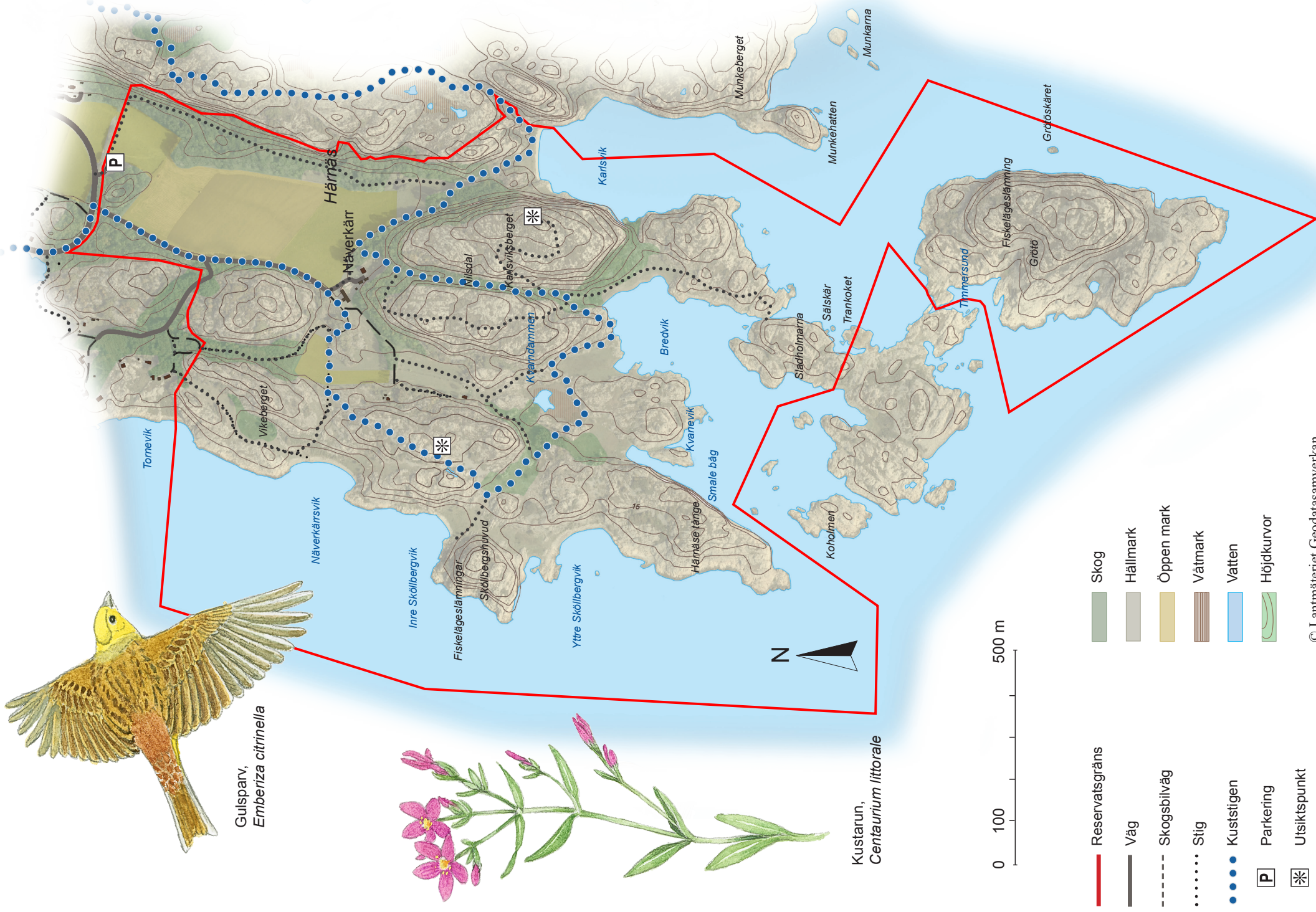

Gulsparv,
Emberiza citrinella

Kustarun,
Centaurium littorale

— Reservatsgräns	Skog
— Väg	Hällmark
--- Skogsbilväg	Öppen mark
Stig	Våtmark
••••• Kuststigen	Vatten
P Parkering	Höjdkurvor
✱ Utsiktspunkt	

Söder om Storskogen öppnar sig en vacker ängssluttning som ligger på skalgrus. Under maj blommar här Näverkärrs mest kända sevärdhet gullviva (bohuslänska: ”majnycklar”) i stora mängder. I kanten mot öster växer apel, hagtorn och hägg. Senare under sommaren lyser det gult av stånds och blått av den vackra nässelklockan.

På väg mot Karlsvik, nedanför ett brant stupande berg, ligger ett av Bohusläns mest välutvecklade alkärr. På socklarna växer stjärnmossor och ormbunkar. I de tidvis vattenfyllda delarna av kärret trivs besöksöta, gul svärdsilja, topplösa och kärrbräken. Under tidig vår lyser kabbelekans vackert gula blommor. Ibland lyfter berguven från bergsbranten ovanför alkärrets höga träd.

Storskogen

Karlsvik med vacker snäckrik strand

I Karlsvik, som är en del av Brofjorden, möts besökaren av en vacker snäckrik sandstrand, inramad av granitberg. Gullvivor växer i mängd en bit upp från stranden. Ett vackert bestånd av liljekonvalj finns här också. Sommarens blommor går mer i rött och blåviolett, där de kalkgynnade arterna rödklint, vädtklint och rödkämpar ses en bit ovanför stranden. Längre upp växer rikligt med ängsvädd och åkervädd. De blomrika markerna är populära bland ett flertal fjärilsarter.

Hjärtmussla, *Cerastoderma edule*

En bit upp i berget på västra sidan av Karlsvik kan man urskilja ett stråk av en gångbergart, rombporfyr, av mörkare och gråare färg än den omgivande graniten. I bergssluttningen ses också några exemplar av den sällsynta norskoaxeln med typiska vita bladundersidor.

Karlsvik är en härlig vik att ta en fika eller picknick i och sommartid gör båtar ofta strandhugg här för sol och bad.

Viken närmast mot väster på andra sidan berget, Bredvik, är med sina strandängar och lerigare sediment kanske mer intressant för betesdjur än för badsugna människor. Man kan promenera på en stig som anlagts med vitmålade stenmarkeringar söder om gården och genom en smal dal, Nilsdalen, som leder fram till Bredvik. Längs denna stig finns en uppgång, markerad med rödmålade stenar, till en utsiktsplats där man ser vida omkring över det vackra bohuslänska landskapet.

Intill stigen sydost om Näverkärrs gård slingrar förvildad humle. Här, liksom i södra delen av Storskogen, växer även ett par arter av kardborre med sina stora blad och taggiga frukter. Har man tur kan man få se den färggranna steglitsen som söker föda i kardborrens fröställningar.

Norr om gården, på västra sidan vid vägkanten där vägen kröker skarpt, växer skogslök och blåhallon. Ett stycke mot norr väster om vägen ses resterna av en anläggning för att torka lin.

Näverkärr - välmående gård med rika kulturlämningar

Enligt muntlig tradition har gården varit i samma släkts ägo under många generationer, kanske ända sedan vikingatid. Familjen Benjour som med känsla skötte gårdens marker under 1900-talet och värnade om den unika Storskogen, medverkade till att Näverkärr 1964 fridlystes och avsattes som ett av Bohusläns första naturreservat. Den siste i släkten Benjour, bosatt på Näverkärr, gick bort 2014 och testamenterade Näverkärr till Västkuststiftelsen, som inlett en upprustning av huset.

Det nästan kvadratiske boningshuset, som delvis har drag av herrgårdsarkitektur, uppfördes troligen i början av 1700-talet och byggdes till under första halvan av 1800-talet. Fönstren på andra våningen är större än på första, och takhöjden är högre på andra våningen. Kanske har andra våningen byggts på vid ett senare tillfälle.

Från gården leder en välbevarad fägata mot sydväst mellan de gamla inägora Sörhagen och Nollhagen, som kantas av praktfulla stengärdesgårdar.

Här kan man fortsätta västerut mot Sköllberg på en rösad led. Den som vandrar på utmarkerna väster och söder om gården kan träffa på betesdjur från någon av Näverkärrs granngårdar som numera arrenderar marken. Betande djur är en förutsättning för ett öppet landskap med en artrik flora.

Bördiga odlingsmarker med fint bete gjorde Näverkärr till en välmående gård med många betesdjur redan på 1600-talet. Det visar bevarade bouppteckningar. Förutom jordbruk har gårdens ägare under lång tid också sysslat med

Vädtklint, *Centaurea scabiosa*

sjöfart, handel och fiske. Under en period från 1770-tal till 1890-tal ägde Näverkärr även närbelägna Bohus-Malmön, som man har fin utblick över ovanför Näverkärsvik och Inre Sköllbergsvik, båda två omtyckta badvikar i Åbyfjordens vatten.

Under sillperioderna på 1500- och 1700-talet levde bygden upp. Rester av trankokeri med stenglämningar efter en grumsedamm kan ses vid Sladholmarna i söder. Innanför Sköllberg i västra delen av reservatet finns lämningar efter ett fiskeläge (Skioldenborg) från 1500-talet, bestående av cirka 20 husgrunder, stenmurar och rester av kajanläggningar. Vid arkeologiska utgrävningar 1950 gjordes många intressanta fynd, bland annat ett stort antal keramikbitar samt kaminkakel. Dessutom hittades två hanseatiska silvermynt från 1500-talet, präglade i Stralsund och Rostock, något som bevisar handelsutbyte med Tyskland.

Steglits,
Carduelis carduelis

Trift,
Armeria maritima

© Lantmäteriet Geodatasamverkan

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Läge

Näverkärr ligger längst ut på Härnaset i Lysekils kommun. Från E6 vid Gläborg tag väg 162 mot Lysekil. Tag höger vid Brodalen, fortsätt nästan 11 km mot Slävik. Cirka 300 meter innan vändplanen vid Slävik finns en iordninggjord reservatparkering. Näverkärr ingår i vandringsleden Kuststigen.

I samarbete med
Länsstyrelsen Västra Götalands län
och Västra Götalandsregionen

Text: Thomas Andersson
Illustrationer: Kerstin Hagstrand-Velicu
2018